

- Bustami, Z. 1990. The Kennedy/Johnson Administrations and the Palestinians. *Arab Studies Quarterly*. № 12 (1/2). P. 101–120.
- Department of State Bulletin*. 1967a. Vol. 56. № 1461. June 26.
- Department of State Bulletin*. 1967b. Vol. 57. № 1463. July 10.
- Laqueur, W. & Rubin, B. eds. 1984. *The Israel-Arab Reader: a documentary history of the Middle East conflict*. N.Y.: Penguin books.
- Lazarowitz, A. 2008. Different Approaches to a Regional Search for Balance: The Johnson Administration, the State Department, and the Middle East, 1964–1967. *Diplomatic History*. № 32 (1). P. 25–54.
- Little, D. 1993. The Making of a Special Relationship: The United States and Israel, 1957–1968. *International Journal of Middle East Studies*. № 25 (4). P. 563–585.
- Lukacs, Y. ed. 1992. *The Israeli-Palestinian Conflict. A Documentary Record, 1967–1990*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oren, M. 2002. *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*. Oxford: Oxford University Press.
- Public Papers of the Presidents of the United States: Lyndon B. Johnson, 1967*. 1968. Book I: January 1 to June 30, 1967. Washington: U.S. Government Printing Office.
- Quandt, W. 2001. *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict Since 1967*. 3rd ed. Washington: Brookings Institution Press.
- Schwar, H. D. & Keefer, E. C., eds. 2004. *Foreign Relations of the United States, 1964–1968. Vol. XIX: Arab-Israeli Crisis and War, 1967*. Washington: Government Printing Office.
- Spiegel, S. 1985. *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan*. Chicago: University of Chicago Press.

УДК 001.32(477)«198»(045)НТУУ«КПімені І.Сікорського»

DOI: 10.20535/2307-5244.46.2018.136745

A. O. Lykholat

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

A. Lykholat

*National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

**КАДРОВО-НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ
АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ У 1980-Х РР.**

***Human Resources and Scientific Potential
of the Academy of Science of Ukraine in the 1980^s***

У статті досліджується кадрова політика в системі Академії наук України у 1980-х рр. та кадрово-науковий потенціал на прикладі інститутів фізико-математичного й природничого спрямування.

Ключові слова: Академія наук України, аспірантура, вчена рада, докторантура, здобувач, інститут, кадрово-науковий потенціал.

The article considers scientific capability and human resources policy of the Academy of Sciences of Ukraine in the 1980^s on the example of the institutes of physical, mathematical and natural sciences.

It should be emphasized that achievements in the academic staff training facilitated the renewal of scientific potential. Special attention was paid to encourage scientific directions that would accelerate scientific and technological progress. The requirements for the activity of special academic councils and training of postgraduate and doctoral students were strengthened. New competence requirements for the academic staff of the Academy of Sciences of the USSR were introduced.

It is specially noted that the intention of the remuneration system was to create the prerequisites for the professional advancement of academic staff. Scientific personnel salary depended on individual contribution to scientific and technological progress.

The paper provides a valuable information on a reorientation of academic staff in the 1980^s. At the beginning of 1980^s academic community understood of the need for reforming academic institutions of natural sciences and humanities. In the 1970^s and especially in the 1980s the development of engineering and fundamental sciences was accelerated. The author comes to the conclusion that priority development of technical sciences in Ukraine has been allowed to reach the world level of scientific and technological progress. This process was ensured primarily by an activity of special academic councils for the defence of the candidate and doctoral dissertations.

Keywords: Academy of Sciences of Ukraine, postgraduate studies, academic council, doctorate, candidate for a degree, institute, human resources, scientific capability.

У першій половині 1980-х рр. зростали темпи підвищення рівня кваліфікації наукових працівників. Щорічно в системі Академії наук тоді готували 80–90 докторів та 530–550 кандидатів наук (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 7. Арк. 3). В цих умовах Президія Академії наук УРСР (АН УРСР) у середині 1982 р. проаналізувала тенденції та динаміку розвитку кадрового потенціалу за минуле десятиріччя й визначила основні стратегічні напрями кадрової роботи на майбутнє в умовах стабілізації кількісного складу наукових працівників в академічних установах. Певні досягнення в підготовці наукових кадрів дали змогу цілеспрямовано оновлювати на-

уковий потенціал. Особливу увагу було приділено забезпеченню наукових напрямів, які прискорювали науково-технічний прогрес. Науковий пошук на таких напрямках вели 42% здобувачів докторських ступенів та біля 50% — кандидатських (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 6. Арк. 4). Підвищувалися вимоги до роботи спеціалізованих академічних рад та посилювався контроль за роботою аспірантів, внаслідок чого кількість аспірантів, які своєчасно подавали дисертації до захисту, підвищилася до 37% (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 6. Арк. 4).

З 1986 р. в системі АН СРСР та республіканських академіях ввели нові кваліфікаційні характеристики наукових працівників. Замість наявних двох посад науковців інститутів — старшого і молодшого співробітників — для вдосконалення розстановки науковців з урахуванням їхньої роботи та більшої диференціації посадових окладів було встановлено п'ять посад: головного, провідного, старшого, наукового і молодшого наукового співробітників (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 4. Спр. 31. Арк. 25). Замість постійних посадових окладів для кожної категорії встановлювалися «ножиці» до 100 руб. у тогочасних цінах. Причому заробітна плата конкретного працівника в межах «ножиць» визначалася не наявністю наукового ступеня, а результатами праці. Метою цієї системи оплати праці було створити передумови для професійного зростання наукових кадрів і диференційованого обліку особистого внеску кожного вченого у прискорення науково-технічного прогресу. Оклади найбільш кваліфікованих наукових працівників прирівнювали до посадових окладів керівників наукових підрозділів, що неабияк сприяло атмосфері творчості й напруженого пошуку в наукових колективах.

Але очікуваної віддачі від упорядкування системи оплати праці вчених в Академії наук не одержали, оскільки вже в 1990–1991 рр. науковці почали отримувати менше, ніж у середньому працівники всього народного господарства (Патон, Б. 1993, № 8, с. 11). З'явилися нові труднощі. У зв'язку з переходом до єдиної тарифної сітки та введенням регресивних коефіцієнтів порушилися значні й цілком виправдані співвідношення у рівнях оплати вчених, на жаль, які не можна відкласти на майбутнє, на період виходу України з економічної кризи.

Науковий потенціал України у 1980-х рр. зазнав принципової переорієнтації наукових кадрів. На початку 1980-х рр. побутувала думка про необхідність орієнтації академічної науки на першочерговий розвиток природничих і гуманітарних галузей знань. Проте в 1970-х та особливо у 1980-х рр. прискорився розвиток споріднених з фундаментальним природознавством технічних наук. Переорієнтація на пріоритетний розвиток технічних наук да-

ла багатьом науковим напрямам української фундаментальної науки змогу вийти на передові рубежі науково-технічного прогресу.

Цей процес був тривалим і забезпечувався передусім організацією роботи спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Інститут кібернетики ім. В. М. Глушкова швидко перетворився на провідну в СРСР організацію з таких фундаментальних напрямів науки, як теорія автоматів та дискретних перетворювачів. Інститут став широко відомим дослідженнями з дискретної математики, де було одержано нові результати в теорії оптимальних рівнянь. Розробки інституту одержали світове визнання та знайшли досить широке застосування в різних галузях економіки країни. На базі інституту сформувалися наукові школи й висококваліфіковані творчі колективи вчених і спеціалістів. Протягом 1980-х рр. при інституті функціонувало вісім спеціалізованих вчених рад для захисту кандидатських і докторських дисертацій, а для координації їх діяльності при дирекції створили спеціальне бюро (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 182). На кожній раді щороку відбувалися захисти 12–15 дисертацій, переважно випускників аспірантури. Географія здобувачів наукових ступенів була також досить широка: інститути Академії наук УРСР та СРСР, виші України, Росії, Грузії, НДР тощо (Держархів Київської обл. Ф. 1. Оп. 56. Спр. 272. Арк. 11).

Мета статті: визначити особливості кадрової політики в системі Академії наук України у 1980-х рр. та кадрово-наукового потенціалу того часу на прикладі інститутів фізико-математичного та природничого спрямування.

Інститут напівпровідників АН УРСР у 1980-х рр. планово готував кадри з фізики напівпровідників, твердотільної електроніки та інших напрямів через очну, цільову й заочну аспірантуру (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 8). Спеціалісти названих галузей працювали не тільки в академічних, але й у багатьох наукових і виробничих організаціях різних міністерств та відомств. Міжвідомчі, регіональні риси спеціалізованої вченої ради при інституті напівпровідників визначалися тим, що інститут координував науково-дослідницьку роботу не тільки в академічних установах, але й в організаціях інших міністерств і відомств через наукову раду «фізика напівпровідників». Оскільки члени спеціалізованої вченої ради інституту одночасно входили до складу бюро та секцій наукової ради, це дало змогу створити у спеціалізованій раді обстановку високої вимогливості до актуальності тематики і наукового рівня дисертацій, які виносили на захист (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 9). Зростала наукова кваліфікація працівників інституту. У другій половині 1980-х рр. тут працювали два академіка, два члени-кореспонденти АН УРСР, 37 докторів наук. Серед про-

відних спеціалістів інституту було 27 лауреатів Державних премій СРСР та УРСР, автори зареєстрованого наукового відкриття нового кінетичного явища у напівпровідниках. Тільки за 1981–1986 рр. на засіданні спеціалізованої вченої ради розглянули 88 дисертацій. Захистилися 58 працівників інституту й 30 здобувачів.

Науковій громадськості країни добре відомі здобутки вчених харківського фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР. У 1980-х рр. він займав місце головної організації з низки наукових та науково-технічних проблем, пов'язаних з розвитком та використанням фізики і техніки низьких температур. Спеціалізована вчена рада при інституті була єдиною в республіці та однією з небагатьох у країні з тематики, пов'язаної з дослідженнями при низьких температурах. Тому рада працювала досить інтенсивно. З 1976 по 1980 рр. з п'яти спеціальностей розглянули 62 дисертації, зокрема провели 51 захист з позитивним рішенням (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 86). Кваліфікація членів ради була дуже високою: чотири академіки, п'ять членів-кореспондентів АН УРСР, 14 лауреатів Ленінської та Державних премій СРСР і УРСР.

На початку 1980-х рр. виникла необхідність розширити профіль деяких спеціалізованих вчених рад, зокрема при донецькому фізико-технічному інституті, де розглядали дисертації з фізики твердого тіла, причому не тільки працівників інституту, але й спеціалістів великого промислового регіону. Разом з тим завдання цілеспрямовано готувати наукові кадри високої кваліфікації для перспективних напрямів науки і народного господарства, передусім машинобудування регіону, потребували розширення профілю ради. Враховуючи, що одним з наукових напрямів цього академічного інституту була обробка матеріалів під високим тиском (гідроекструзія), донецький інститут, фактично, став провідною науковою організацією країни в цій галузі. Значна частина науково-дослідницьких робіт колективу була пов'язана з практичним застосуванням фізики високого тиску й виконували їх фактично на межі двох спеціальностей: фізики твердого тіла та обробки високим тиском. Така єдність наукового пошуку збагачувала як фундаментальне так і прикладне значення дисертацій. В зв'язку з цим профіль ради було розширено за рахунок нової спеціальності «процеси обробки тиском», що сприяло підготовці спеціалістів.

В інституті ядерних досліджень, що став провідною установою в Україні з ядерної фізики з введенням в дію прискорювача заряджених часток У-240, відбулися подальше розширення й розвиток важливих наукових пошуків, (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 118), що позитивно вплинуло на підготовку кадрів високої кваліфікації. В самому інсти-

туті у другій половині 1980-х рр. більш, ніж удвічі, зросла кількість штатних докторів наук, а на спеціалізованій раді розглянули дев'ять докторських і 36 кандидатських дисертацій (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 19. Арк. 39). Завдяки цьому Київ став визнаним у країні та за її межами центром ядерної науки, обладнаним першокласною експериментальною базою, а також авторитетним колективом теоретиків та експериментаторів найвищої кваліфікації. Інститут підтримував постійні наукові зв'язки з 50 дослідницькими установами та промисловими підприємствами країни та 10 зарубіжними науковими центрами, зокрема США, Франції, Великої Британії тощо (Інститут ядерних досліджень. 1985, с. 8).

У зв'язку з інтенсивним розвитком досліджень у створенні нових матеріалів для роботи в екстремальних умовах, що висувалися перед новою технікою, в досліджуваний період поширилися роботи з матеріалознавства. Цілком природно, що воно стало одним з основних наукових напрямів інституту матеріалознавства АН України — провідного наукового закладу з порошкової металургії та машинобудівних керамічних матеріалів. Організована при інституті спеціалізована вчена рада повністю виправдовувала призначення і сприяла підготовці спеціалістів високої кваліфікації для України і багатьох наукових та промислових центрів Росії й інших республік СРСР. За п'ять років функціонування рада розглянула й позитивно вирішила питання про присудження 13 докторських та 38 кандидатських ступенів (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 191) Значну кількість рекомендацій дисертантів використали на практиці.

Фундаментальні дослідження нових тугоплавких сполук, керамічних і композиційних теплостійких довговічних матеріалів систематично велися в інституті надтвердих матеріалів АН УРСР. Наукові та практичні результати його колективу визнали далеко за межами України. У вирішенні важливих наукових і виробничих завдань, використання надтвердих матеріалів брали участь 35 академічних і галузевих інститутів, вишів і промислових підприємств України (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 19. Арк. 36). Проте паралелізм та різнобій у роботі установ і підприємств заважав зосередити зусилля колективів на розробці ключових питань прискорення НТП. Аби подолати вказані недоліки, 1980 р. на інститут надтвердих матеріалів було покладено функції головної координаційної організації в республіці (Держархів Київської обл. Ф. 1. Оп. 70. Спр. 429. Арк. 22). На спеціалізованій раді при інституті ім. В. М. Бакуля в другій половині 1980-х рр. відбувся захист понад 10 докторських дисертацій та близько 40 кандидатських.

Великий позитивний досвід накопичився під час роботи спеціалізованих вчених рад при академічному інституті електрозварювання ім. Є. О. Пато-

на. Тут проходження дисертаційних робіт чітко регламентувалося від визначення теми здобувачам до впровадження одержаних результатів у виробництво. В першій половині 1980-х рр. тут захистили понад 80 докторських та кандидатських дисертацій (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 99). Дирекція інституту першою в Академії наук України затвердила «Положення про попередній захист дисертацій», яким передбачався передзахист дисертацій на семінарах наукових відділів і організацій, де виконувалось дослідження.

Результати захищених в інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона дисертацій дали змогу вирішити серйозні проблеми розробки нових технологічних процесів у зварюванні різноманітних конструкційних матеріалів, у створенні зварювальних матеріалів та обладнання, а також у одержанні високоякісних сплавів та виробів литва. Ще одна характерна риса роботи спеціалізованої вченої ради інституту — це залучення здобувачів наукових ступенів з інших організацій та промислових підприємств. Майже кожен третю дисертацію захищали працівники цих підприємств та організацій.

За порівняно короткий період існування львівський фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка виріс у великий науково-технічний комплекс з оригінальним науковим напрямом роботи — фізико-хімічна механіка матеріалів, що досліджував фізико-хімічні проблеми деформації та руйнування конструкційних матеріалів у реальних умовах експлуатації. Наукові розробки в цій галузі та дослідні роботи потребували інтенсивної підготовки кадрів відповідного профілю. За 35 років існування інституту та його спеціалізованої вченої ради тут захистили 42 докторські та понад 440 кандидатських дисертацій, (Архів президії НАН України. Ф. 251-р. Оп. 12. Спр. 17. Арк. 104), серед них у другій половині 1980-х рр. — п'ять докторських та 54 кандидатських дисертацій. Про те, що підготовці молоді змін науковців надавали особливої уваги, свідчить щорічне навчання в аспірантурі інституту 50–55 аспірантів.

Досвід фізико-механічного інституту в послідовній кадровій політиці є досить повчальним. Науковці академічного інституту стали ректорами кількох львівських вишів та керівниками низки профільних кафедр, посилились ділові зв'язки з західноукраїнськими вишами. Характерно, що й у складних соціально-економічних умовах колектив інституту зумів правильно визначити стратегію розвитку. Коли постало питання: зберігати за будь-яку ціну весь колектив чи створювати умови для успішної роботи його найактивнішої частини, було визнано за доцільне спрямувати кошти на кадрове й матеріальне забезпечення перспективних наукових напрямів. Вчена рада виходила з того, що пріоритетні напрями визнані не тільки в Україні, а й за її межами (Патон, Б. 1993, № 8, с. 43).

Найавторитетніші вчені з великим досвідом наукової і викладацької роботи входили до спеціалізованої вченої ради інституту електродинаміки АН УРСР. Під час розгляду дисертацій особливу увагу звертали на наукову значущість, новизну та практичну цінність. Тут стало правилом, щоб наукова робота ще до захисту мала впроваджені результати. У південно-західному регіоні України, де працювало багато приладобудівних підприємств і їх конструкторських бюро, це була єдина рада, котра присуджувала наукові ступені кандидата й доктора наук. Інститут став провідною установою Академії з підготовки спеціалістів з теорії та створення приладів для вимірювання електричних і магнітних величин.

Заслужений авторитет серед науковців країни здобув колектив інституту проблем моделювання в енергетиці АН УРСР завдяки фундаментальним і прикладним дослідженням з моделювання, створенню нових елементів, принципів та засобів переробки інформації й теоретичної електротехніки. За короткий час тут сформувалась авторитетна наукова школа, яка посіла провідне місце в країні й республіці з теорії створення обчислювальних структур і систем високої інформаційної продуктивності (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 47).

Розробки науковців інституту широко використовували в управлінні та діагностиці складних об'єктів, при вирішенні завдань транспортування електроенергії, навчанні персоналу атомних електростанцій, в системах спеціального призначення тощо. Інститут став базовою установою ради національного комітету зі сприяння діяльності міжнародної асоціації в застосуванні математики та обчислювальної техніки в моделюванні та наукової ради Академії наук УРСР з проблеми «теоретична електротехніка, електроніка та моделювання», яка координувала діяльність 140 установ республіки (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 48). Для потреб наукових установ та організацій в аспірантурі інституту отримували наукові ступені до 80 аспірантів і здобувачів. Враховуючи необхідність підготовки наукових кадрів, здатних створювати технічні засоби й програмно-алгоритмічне забезпечення для ефективного використання обчислювальних комплексів у наукових установах та управлінні народним господарством, Президія Академії наук УРСР у кінці 1980-х рр. звернулася з клопотанням до ВАК СРСР про зміну переліку дозволених спеціальностей для ради з захисту дисертацій і продовження терміну її повноважень.

Інститут загальної та неорганічної хімії АН УРСР уже на початку 1980-х рр. був визнаним в СРСР та за кордоном провідним центром з електрохімії, неорганічної та фізичної хімії й координував ці дослідження в установах республіки. Три наукові академічні ради, створені при інституті, та-

кож ретельно розглядали тематику кандидатських і докторських дисертацій, рекомендованих у координованих організаціях (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 72). У 1980-ті рр. тут не тільки готували наукові кадри з електрохімії, неорганічної та фізичної хімії, але й проводили стажування викладачів вищів України з цих спеціальностей. Досвід роботи спеціалізованої вченої ради інституту свідчив, що оптимальним у підготовці кадрів є поєднання якраз цих трьох спеціальностей хімічного профілю. Концентрація в інституті значної кількості спеціалістів високої кваліфікації — докторів наук, академіків і членів-кореспондентів АН УРСР — дала підставу для клопотання перед ВАК СРСР про дозвіл відкрити нову спеціальність ради — 02.00.04 — фізична хімія. Відсутність докторських рад цього профілю в Україні стримувала підготовку кадрів. Клопотання задовольнили (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 74).

Інститут органічної хімії АН УРСР також став основним в Україні центром координації досліджень з хімії електроорганічних сполук та органічної хімії. З новим поповненням науковців — близько 30 аспірантів — постійно працювали 24 доктори хімічних наук, серед яких чотири академіки та члени-кореспонденти (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 97).

Активно кандидатів і докторів наук готував один із провідних хімічних інститутів України — Дніпропетровський інститут фізичної хімії ім. І. В. Писаржевського. Тут щороку захищали дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук понад 10 аспірантів та здобувачів. З деяких спеціальностей, зокрема хімічної кінетики й каталізу, інститут був єдиним закладом, що мав право розглядати кандидатські та докторські дисертації.

Досить плідно функціонувала спеціалізована вчена рада при харківському інституті кріобіології і кріомедицини АН УРСР. З 1984 до 1990 рр. на засіданнях ради захистили 20 докторських та 85 кандидатських дисертацій. (Архів президії НАН України. Ф. 251-р. Оп. 16. Спр. 24. Арк. 34). Результати дисертацій використовувалися в роботі понад 50 медико-біологічних установ. А вже інститут став провідним закладом країни з фундаментальних і прикладних розробок з дослідження впливу низьких температур на біологічні системи й використання холоду при лікуванні.

Спеціалізовані вчені ради при академічних установах постійно дбали про практичне впровадження результатів дисертаційних досліджень. 1982 р. в системі АН УРСР впроваджено понад 600 практичних і методичних рекомендацій, обґрунтованих у 350 захищених дисертаціях. Спеціалізована вчена рада інституту біохімії ім. О. В. Палладіна результати захищених докторської й семи кандидатських дисертацій спрямувала 30 адресатам різних міністерств і відомств. Розглянуті в раді інституту проблем міцності три до-

кторські та вісім кандидатських дисертацій мали акти впровадження на загальну суму понад 5 млн. руб. Ще вищим був загальний економічний ефект від впровадження результатів п'яти докторських і двох кандидатських дисертацій, розглянутих на спеціалізованій вченій раді інституту електродинаміки. Наукову новизну цих дисертацій було підтверджено 109 авторськими свідоцтвами (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 267).

Відповідальне ставлення багатьох спеціалізованих вчених рад академічних інститутів до вимог інструкцій ВАК що до практичного значення дисертацій підвищувало економічний ефект від впровадження їх у виробництво. Так, умовний щорічний економічний ефект від впровадження результатів докторських дисертацій Ю. Я. Грецького (Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона) та О. І. Новика (Інститут електродинаміки) 1989 р. досягав майже 20 млн. руб. (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 156).

З початку 1980-х рр. у всіх відділеннях АН УРСР одному з заступників академіка-секретаря доручили підтримувати систематичні зв'язки з міністерствами й відомствами, щоб інформувати їх про новітні технології, які розроблялися в установах відділення (Держархів Київської обл. Ф. 5. Оп. 108. Спр. 43. Арк. 29).

Проте всі ці зусилля академічних інститутів та вищих навчальних закладів не змогли перебороти відомчої розрізненості, браку стимулів, недосконалої системи обміну інформацією між наукою й виробництвом. Наслідком цих негативних явищ стали значні терміни впровадження нових технологій, винаходів та прикладних розробок, через що останні старіли і не давали того ефекту, який могли б.

Причин несприйнятливості у виробництві науково-технічних розробок, як показує аналіз, було немало. В досліджуваній період не було функціонально перебудовано виробництво для збільшення питомої ваги дослідно-експериментальних підприємств, цехів, дільниць тощо. Без цієї перебудови та за браком резервних фондів для оперативного впровадження воно незмінно залишалось ризикованим. Потребувала вдосконалення системи стимулів, яка мала забезпечувати швидке й масове використання новітніх досягнень науки і техніки. Без цих та інших умов економіка не сприймала науково-технічного прогресу, і отже, її не перевели на інтенсивний шлях розвитку.

У 1980-х рр. у 65 інститутах та установах АН УРСР функціонувало 107 спеціалізованих вчених рад, серед яких 67 з правом присуджувати науковий ступінь доктора наук зі 105 спеціальностей і 40 спеціалізованих вчених рад з правом приймати до захисту кандидатські дисертації з 24 спеціальностей. (Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8. Арк. 181). Більшість рад були перезатвердженні й функціонували і на початку 1990-х рр. Майже в усіх

них були розроблені й набули чинності «Положення про попередню експертизу дисертацій», затверджені в дирекціях інститутів, тоді як раніше такі правила діяли тільки в небагатьох інститутах. Офіційними опонентами зазвичай затверджували відомих учених, які вели наукову та науково-педагогічну роботу в напрямках, що розглядалися у дисертаціях. Вони здебільшого були представниками провідних наукових установ, відповідних галузей науки, де також функціонували спеціалізовані вчені ради даного профілю.

Проте, коли Президія АН УРСР проаналізували відгуки офіційних опонентів, виявилось чимало істотних недоліків. У багатьох бракувало відомостей про повноту публікацій основних результатів дослідження, відповідність автореферату основним положенням дисертації, формулювання нового наукового напрямку в докторських дисертаціях та нового вирішення актуальних проблем у кандидатських. Часто у відгуках бракувало конкретних вказівок, де і як можна використати результати дослідження. Як відгуки офіційних опонентів, так і апробації провідних організацій часто готували у формі переказу змісту дисертації за розділами. Це не тільки вважалося зайвим, але й перевантажувало відгуки замість інформації, якої потребували експерти ВАК. Як правило, в таких відгуках не вистачало основних кваліфікаційних параметрів; актуальності, новизни, значущості для науки й виробництва, рекомендацій з використання тощо.

Отже, аналіз діяльності спеціалізованих вчених рад академічних установ у 1980-х рр. свідчить про їх значний позитивний вплив на підвищення рівня кваліфікації в більшості галузей науки.

Проте наприкінці 1980-х рр. деякі наукові напрями, особливо ті, що визначали науково-технічний прогрес, залишалися недостатньо забезпечені кадрами високої кваліфікації. До них передусім слід віднести екологію, океанологію, географію, хімію, хімічну технологію, а також деякі нові наукові напрями, що почали швидко розвиватися: радіотехніку та електроніку, електронні й оптоелектронні прилади, науки, які в майбутньому стали основою ІТ-сфери та нових технологій.

Архів Президії Національної академії наук України (Архів президії НАН України).
Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4.

Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 6.

Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 7.

Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 8.

Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. 19.

Архів президії НАН України. Ф. 1. Оп. 3. Спр. ф. 1. Оп. 4. Спр. 31

Архів президії НАН України. Ф. 251-р. Оп. 12. Спр. 17

Архів президії НАН України. Ф. 251-р. Оп. 12. Спр. 24.

- Державний архів Київської обл. (Держархів Київської обл.). Ф. 1. Оп. 56. Спр. 272.
Держархів Київської обл. Ф. 1. Оп. 70. Спр. 429.
Держархів Київської обл. Ф. 5. Оп. 108. Спр. 43.
Институт ядерных исследований. 1985. Київ: Наукова думка.
Патон, Б. Є. 1993. Про основні завдання Академії наук України на сучасному етапі.
Вісник Академії наук України. № 8. С. 11–43.
Arkhir Prezhydii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy (Arkhir prezhydii NAN Ukrainy). F. 1. Op. 1. Spr. 4.
Arkhir prezhydii NAN Ukrainy. F. 1. Op. 3. Spr. 6.
Arkhir prezhydii NAN Ukrainy. F. 1. Op. 3. Spr. 7.
Arkhir prezhydii NAN Ukrainy. F. 1. Op. 3. Spr. 8.
Arkhir prezhydii NAN Ukrainy. F. 1. Op. 3. Spr. 19.
Arkhir prezhydii NAN Ukrainy. F. 1. Op. 3. Spr. f. 1. Op. 4. Spr. 31
Arkhir prezhydii NAN Ukrainy. F. 251-r. Op. 12. Spr. 17
Arkhir prezhydii NAN Ukrainy. F. 251-r. Op. 12. Spr. 24.
Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi obl. (Derzharkhiv Kyivskoi obl.). F. 1. Op. 56. Spr. 272.
Derzharkhiv Kyivskoi obl. F. 1. Op. 70. Spr. 429.
Derzharkhiv Kyivskoi obl. F. 5. Op. 108. Spr. 43.
Institut jadernyh issledovanij [Institute for Nuclear Research]. 1985. Kyiv: Naukova dumka.
Paton, B. Ye. 1993. Pro osnovni zavdannia Akademii nauk Ukrainy na suchasnomu etapi [About the main tasks of the Academy of Sciences of Ukraine at the present stage]. *Visnyk Akademii nauk Ukrainy*. № 8. S. 11–43.

УДК 001(091)(075.8)+62(091)(075.8)

DOI: 10.20535/2307-5244.46.2018.136748

I. К. Лебедєв

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»*

I. Lebedev

*National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

СТВОРЕННЯ ФАКУЛЬТЕТУ ПРИКЛАДНОЇ МАТЕМАТИКИ В КПІ

The Creation of the Faculty of Applied Mathematics in Kyiv Polytechnic Institute

Статтю присвячено висвітленню історії створення факультету прикладної математики КПІ, постановня якого поліпишио інженерну підготовку фахівців з математичних дисциплін і комп'ютерної техніки.

Ключові слова: прикладна математика, вища технічна освіта, Київський політехнічний інститут.